

LA QUOTIDIANA

Editura: Somedia Press AG
 Editor: Hanspeter Lebrument
 CEO: Thomas Kundert

Editura Somedia
 Via Sommerau 32, 7007 Cuira;
 tel. 081 255 50 50,
 mail: verlag@somedia.ch

Redacziun responsabla:
 Fundaziun Medias Rumantschas (FMR):
 Schefredactor FMR: David Truttmann (dat)
 Substitut schefredactor FMR:

Martin Cabalzar (mc)
 Redacziun FMR:
 Flurin Andry (fa), Augustin Beeli (abc),
 Sandro Buchli (sb), Andreas Cadonau (ac),
 Daniela Derungs (dd), Gabriela Desax (correctorat),
 Annatina Felli (afi), Hans Huonder (hh),
 Susi Rothmund (sr), Gion Nutegn Stgier (gns)

Adressas redacziunals:
 FMR Fundaziun Medias Rumantschas,
 Via da Masans 2, 7000 Cuira, tel: 081 544 89 10
 mail: redacziun@fmr.ch

Surselva: tel. 081 544 89 18,
 mail: redacziun@fmr.ch
 Engiadina: tel. 081 544 89 16,
 mail: redacziun@fmr.ch
 Grischn Central: tel. 081 544 89 17
 mail: redacziun@fmr.ch

Servetsch d'abunents e da distribuziun:
 Via Sommerau 32, 7007 Cuira,
 tel. 0844 226 226,
 mail: abo@somedia.ch

Inserats:
 Somedia Promotion,
 Städtlistrasse 12, 7130 Glion
 tel. 081 920 07 17, fax 081 920 07 18,
 mail: ilanz.inserate@somedia.ch

© Somedia

DA MICHELA SUTTER

■ **Zieva dudesch ans scoula sun eau finelmaing lo inua ch'èau d'he adüna vulieu esser, in ün'otra scoula. Eau discuur da l'universited.** Ch'èau tschaint però già hoz cò davant meu laptop a Geneva nu d'èira planiso. Zieva il gimnasi vulaiu il prüm ir ün pò a l'ester per imprendere linguas, pü precis in Italia e Frauntscha. Il motiv per il quel èau nu d'he pudieu fer quelu cugnuschans tuots, corona. Uschè ch'èau d'he stuvieu dir adieu pü bod cu cret a mia bella Engiadina.

Eau as vulesch quinter ün pò da mieus prüms dis in quista cited.

Geneva es üna cited granda. Ma scu tuottas ho ella ün problem d'abitaziuns. Be cun furtüna d'heja chatto üna stauza tar üna duonna pü veglia. La stauza es bella e fich dastrusch al lej, ed impü na dalöntsch dad ün parc. Ma mia fittedra ho temma da leders, uschè ch'èlla ho trais serradüras vi da la porta. Üna da quellas serradüras as po avrir be da l'interiur da l'abitaziun. In dumen-gia saira tard, cur ch'èau sun riveda da l'Engiadina, d'he eau vulieu avrir la porta cun mia clef, ma eau nu sun steda capabla dad entrar. Mia madame vaiva schmancho ch'èau riv quella saira e pür ziev'avair clamò per sgüra tschinch minuts è'la gnida ad avrir. «Que cumainza bain...» d'heja penso quella sai-

Üna Engiadinaisa a Geneva

ra aint in let. Ma que es gnieu auncha pès.

Il prüm di a l'universited d'èira ün di d'infurmaziun. Ün email cun tuot las infurmaziuns concernand meu stüdi vai-vi clappo già lösch. Uschè suni ida illa stauza indicheda, d'he piglio plazza e d'he dalum gieu ün sentimaint curius. Tuots ch'èau d'he dumando, haun dit, cha mia faculted saja üna pitschna e cha que nun hegia bgers chi stüdigian comunicaziun multilingua. Ma eau tschan-taiv in üna sela granda, plain scolar. Dimena d'heja dumando a quella dasper me, da che faculted ch'èlla saja. «Eau fatsch ün stüdi d'economia», am ho'la respus. «Zut!», eau sun fos. Svelt d'heja paquetto insembel tuot e sun chamineda our da la stauza, intaunt ch'ün professur ho cumanzo a discuurer. Ter dispereda suni ida tar l'arvschida a dumander inua ch'èau stögl ir. L'hom davous il vaider da plexi nu m'ho pudieu güder. Ma el ho dit ch'èau dess ir il sesevel plaun aint il büro da mia faculted. Dimena d'heja piglio l'ascensur e sun ida in tschercha dal büro. Lo d'èira ün zettel stülla porta cun l'infurmaziun cha tuot ils students dal prüm an dessan ir illa stauza R0606. Dimena suni darcho ida giò aint il prüm plaun e d'he vis cha vess be stuvieu ir illa stauza güsta dasper quella ch'èau sun steda al cumainzamaint. Il prüm quart d'ura d'èira già passo ed eau nu se fin hoz na che infurmaziun cha'm

maunchan. Per furtüna suni güsta riveda al mumaint per in quel il professur declarava inua cha chat meu urari. El ho aviert il documaint cun tuot ils uraris ed ils ho musso. Causa cha nu d'he chatto l'urari chi s'affo cun mia cumbinaziun da lingua d'heja tschercho sves-sün meu telefonin. Ma neir lo nu'l d'heja chatto. Dimena suni ida zieva la lecziun a dumander inua cha chat meu urari. La resposta d'èira: «Inüngür». Nus sa-jans be in duos cun la cumbinaziun tudas-ch, frances e taliaun, cha que nu's renda da fer ün urari, e cha nus dessans tschercher insembel sves nossas leczi-uns.

Quella infurmaziun e l'adrenalin cha vai-v' auncha in meu corp da tschercher la stauza güsta m'haun lascho schman-cher, cha vess gieu aunch'üna tschanteda da tuots quels cun lingua materna tudas-ch. Bado d'heja quello pür il di zieva, cur cha d'he vis cha tuots as cugnuschans già ed üna m'ho dafatta dumando, sch'èau saja quella chi hegia mancho il di aunz. «Bravo», d'heja penso, «uossa saun già tuots cha tü hest üna dretta paura.»

Ils prossems dis d'eiran alura pü quiet e plaunet d'heja inolet cu cha quist sistem funcziuna. Eau am saint aunch'adüna ün pò persa e dal sgür na da chesa, ma eau d'he la sprauza ch'èir ün' Engiadinaisa es capabla da viver in üna cited circundada da glied chi discuurra tuot las linguas, be na rumauntsch.

Ils «zulprins» fan sbrinzlas

(fmr) Ils «zulprins», uschia sa numna la rubrica per auturas ed auturs giu-vens, ina rubrica che cumpara en col-lavuraziun da la GiuRu Giuventetgna Rumantscha cun la FMR Fundaziun Medias Rumantschas. La finamira cuminaivla da GiuRu ed FMR è da dar spazi e vusch ad auturas ed auturs giu-vens. Ils «zulprins» duain damai far qua u là sbrinzlas!

Dapli infurmaziuns davart la GiuRu sin www.giuru.ch ubain via mail a giuru@giuru.ch.

Las empresas soras da Glion van ella missiun chinesa

DA GIUSEP CAPAUL/FMR

■ **Ils 7 d'october 1920 – pia avon 100 onns – han las empresas siat soras dominicanas priu cumiaua dalla Claustra a Glion ed ein serendidas ellas missiuns en China. Lur superiura era sora Thomasa Monn, da Cumpadials.** Ensemen cun paders dominicans han ellas ughiegiu da fundar in'ovra missiunara en China. Denter ellas secattavan era ils dus fargliuns: pader Ludovic Paly, da Cumpadials, e sora Carmelina.

Fundau ed aviert la missiun en China
 Tgei ughetg che quei ei stau dad entscheiver en – naven dalla Surselva – a Shanghang e sis ulteriuras staziuns a Fukiens (oz Fujian) en China. Ei ha daveras duvrau gronda carezia tier Cristus per de-rasar leuen sia buna nova, mo era spért da pionier per insumma riscar in tal pass. Mo ei corrispundeva dil tuttafatg agl intent dalla fundaziun a Glion da segidar e far dil bien cun tuts carstgauns senza distinguer denter nazien e religiun e segidar, nua ch'il basegns fuva il pli grond.

Instituiu la procura da missiun

Per che la missiun reusseschi eisi stau dad endrizzar igl emprem ina procura per las missiuns cun lur stamparias – aschia era a Glion. Inaga era ei d'organisar ils viadis ellas missiuns ed era finanziau tut quei. Mo lu fuva ei era d'organisar en plirs loghens viadis, colligai cun priedis, procurar per stampats, tscherchar il contact cun giu-vens carstgauns e cercchels interessai, svegliar igl entusiassem per las missiuns ed instituir in'uniun d'amitgs e fautors che sustenevan era finanziaimein la missiun.

En survetsch dalla tgira, d'affons e surtut da dunnas

Ellas staziuns principalas a Shanghang e Wuping ein las soras da Glion s'occupadas cun ils malsaus sco cun l'apoteca per paupra glied, la tgira ambulenta e vise-tas a casa, mo era dalla giuventetgna (scolar) e specialme in ver quitaun pastoral per las dunnas. Quellas vevan la tresta sort d'esser «sclavas» dils umens. En las duas casas Infantia ein las soras s'occupadas cun biars affonets ch'ins veva sempla-mein surschau ad ellas tras metter ora els.

Empresas soras da Glion, idas en China.

Pli tard fuva ei era affonets buca giavischai, pilpli buobas u impedi. Quels affons anflai – per temps deva ei tochen 90 – ein carschi si tier las soras ed era vegni scolai dad ellas en biars graus. Igl agid social-pastoral dallas soras ha augmentau fidonza e speronza viceversa.

Stau a fin en China suenter 40 onns

Deplorablamein ei igl engaschi missiun-ric dallas soras da Glion en China staus a fin suenter rodund 40 onns, cu ils comunistas ein vegni alla pussonza en quella tiara e tut ha stuiu veginir interrut abruptamein. Pader Ludovic Paly ei vegnius 1933, cun mo 37 onns, crudevlamein per la veta tras terrorists e daventaus igl emprem marter dalla missiun da Glion. 1954 ei igl uorden dils dominicans vegnius bandischaus ord China.

Cuort sissu ei igl uorden da s. Dumeni denton sedomiciliaus sin l'insla Formosa (oz Taiwan). Las bunas enconuschientschas dil lungatg chines han possibilitau a dominicanas e dominicans da cuntinuar cun lur lavur el sid da Formosa. Leu han las soras endrizzau numerus scolettas ed ein daventadas catechetas ellas pleivs. Igl ei buca ün ditg tochen che giu-vas dunnas da Formosa ein entradas ella congregaziun dallas soras missiunaras da Glion. Ellas han surpriu ils onns suenter – ed aunc adina – la direziun e responsabladad per la cumionza a Taiwan. Consoras a Taiwan ein returnadas

pli tard en China per gidar giu-vas soras a fundar leu ina congregaziun.

Serendidas 1952 en Brasilia

Sin in tut auter clom ha la congregaziun da Glion rispundiu 1952 cun tarmetter treis soras da leu cul bastiment naven da Genua en Brasilia. Sin giavisch dalla Caritas svizra han ellas giu quitaun da 500 famiglias tudestgas ch'eran serendidas e sedomiciliadas els territoris da Guaru-puava/Paraná. Las soras han instruiu ils affons e giu quitaun dils malsaus.

Suenter che la situaziun ellas famiglias tudestgas era seconsolidada, ein las soras sefatschentadas cun surmuntar la miseria dalla populaziun brasiliana tras segidar cun affons, malsaus, dun-nauns, attempai, paupers purs e giu-venils. Quei ei succediu tras realisar divers projects social-diaconics. Vegnidadas sustenidas ein las soras missiunaras da Glion era tras numerus consoras brasilianas. Quellas han surpriu la responsabladad pils projects ed ein adina vegnidadas sustenidas dalla procura a Glion tras fautors. Era la regiun Brasilia dallas soras dominicanas a Glion vegg ussa tgamunada da soras indigenas.

Bia ei bein semidau, mo il spért missiun-ric ei restaus. Las soras en Brasilia han cattau pli tard lur missiun el pauper nord-ost da quella tiara. Las numerus canortas per affonets a Teresina ein in mussament da success persuenter.

FOTOS MAD

Sora superiura Thomasa Monn, da Cumpadials

L'incarica dominicana resta
 Oz san las soras da Glion ch'ellas ston definir da niev l'incarica missiunara muort las grondas midadas el mund ed ella Baselgia. En tgei miseria spetgan ins uss agid dad ellas? Nua ei quei pusseivel? Il liug d'engaschi sa esser dapertut. Per survir al proxim ston ins nuota pli traversar igl Ocean. Mintgacass astgan ins constatar che la procura dalla missi-

un a Glion, ch'exista dapi 100 onns, ei tuttavia buca stauclada. Ella fuorma aunc adina il center d'ina vasta reit solidaria. D'ina vart levigiescha quei da sustener e da l'otra vart era da porscher a biars affons e giu-venils en paupradad, cun fomaz e munconza da scolaziun in avegnir plein speronza. La finamira ei vinavon da schar percorscher la carezia da Diu cun far dil bien.

Las empresas soras a Taiwan